

дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / Р.С. Мартинюк ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2005. – 20 с.

3. Zippelius R. Allgemeine Staatslehre (Politikwissenschaft). – 13., neubearb. Aufl. München: Ein Studienbuch, 1999. – 442 p.

4. Процюк І.В. Поділ державної влади в розрізі його головних аспектів / І.В. Процюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 34. – С. 36–40.

5. Окрема думка судді Конституційного Суду України Гультає М.М. стосовно Висновку Конституційного Суду

України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n01d710-16>.

6. Костенко О.М. Природні і людські фактори у праві: дослідження з позиції соціального натуралізму / О.М. Костенко // Вісник Національної академії наук України. – 2005. – № 8. – С. 25–35.

УДК 342.1

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ПРО ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Осауленко С.В., к. ю. н., доцент,
професор кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті автор запропонувала три підходи до дослідження правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії. Перший підхід – «змістовно широкий» – полягає в необхідності аналізу усіх рішень про об'єднання громадян. Другий підхід – «змістовно вузький» – полягає в аналізі виключено рішень, у яких згадуються політичні партії. Перший і другий підходи трапляються в літературі. Автор лише виявила та узагальнила їх, а також запропонувала авторські найменування для цих підходів. Крім того, автор сформулювала третій підхід та обґрунтувала його практичну цінність. Третій підхід запропоновано йменувати «формально-інкорпораційним» та щодо правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії він полягає в тому, що під час їхнього аналізу варто брати до уваги також і рішення у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України.

Ключові слова: політичні партії, політичні партії України, об'єднання громадян, Конституційний Суд України, правові позиції.

В статті автор предложила три подхода к исследованию правовых позиций Конституционного Суда Украины о политических партиях. Первый подход – «содержательно широкий» – заключается в необходимости анализа всех решений об объединении граждан. Второй подход – «содержательно узкий» – заключается в анализе исключено решений, в которых упоминаются политические партии. Первый и второй подход встречаются в литературе. Автор только выявила и обобщила их, а также предложила авторские наименования для этих подходов. Кроме того, автор сформулировала третий подход и обосновала его практическую ценность. Третий подход предложено именовать «формально-инкорпорационным» и по отношению к правовым позициям Конституционного Суда Украины о политических партиях он состоит в том, что при их анализе следует принимать во внимание также и решение по делу относительно предмета и содержания закона о Государственном бюджете Украины.

Ключевые слова: политические партии, политические партии Украины, объединения граждан, Конституционный Суд Украины, правовые позиции.

Osaylenko S.V. CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE'S LEGAL POSITION ON POLITICAL PARTIES

The author suggested three approaches to the analysis of the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine on political parties. The first approach – “meaningfully wide” – is the need to analyze all decisions on associations of citizens. The second approach – “meaningfully narrow” – is to analyze the possible solutions, which mention political parties. The first and second approaches are popular in the literature. The author only identified and summarized them, and proposes the titles for these approaches. In addition, the author has proposed the third approach and substantiate its practical value. The third approach is proposed to call “formal incorporative” and in relation to the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine on political parties it is that their analysis should take into account also the judgment in the case concerning the subject matter and content Law on State Budget of Ukraine.

Key words: political parties, political parties of Ukraine, associations of citizens, Constitutional Court of Ukraine, the legal position.

Постановка проблеми. Демократичні перетворення в Україні зумовили значну увагу до створення та функціонування політичних партій. При цьому варто взяти до уваги, що ці процеси регламентуються, виходячи з норм Конституції України, Законом від 5 квітня 2001 р. «Про політичні партії в Україні». Ознайомлення з ін-

корпорованим текстом цього Закону на офіційному веб-порталі Верховної Ради України привертає увагу до того факту, що в Закон часто вносилися зміни та доповнення, але також його норми застосовуються з урахуванням кількох рішень Конституційного Суду України. Станом на 1 жовтня 2016 р. таких рішень три, а саме:

– у справі за конституційним поданням 70 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 10, пункту 3 частини другої, частин п'ятої, шостої статті 11, статті 15, частини першої статті 17, статті 24, пункту 3 розділу VI «Заклучні положення» Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення політичних партій в Україні) від 12 червня 2007 р. № 2-рп/2007;

– у справі за конституційним поданням Міністерства юстиції України про офіційне тлумачення положень частини шостої статті 11 Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення та реєстрацію партійних організацій) від 16 жовтня 2007 р. № 9-рп/2007;

– у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1–4, 6–22, 24–100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України) від 22 травня 2008 р. № 10-рп/2008.

Аналіз досліджень. Аналіз питань, пов'язаних з політичними партіями України, з позиції публічного права здійснювало вельми небагато авторів, серед яких варто, насамперед, за кількістю праць та за глибиною наукового аналізу проблеми відмітити В.І. Кафарського [1]. Також у роботі застосовано напрацювання І.В. Бондарчука, його авторству належить стаття з аналізованого питання, а саме «Рішення Конституційного Суду України у правовому регулюванні діяльності політичних партій і громадських організацій» (2012 р. [2]), В. Росіхіної «Правові позиції Конституційного Суду України в сфері реалізації права на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації» (2010 р. [3]), а також ще однієї її статті [4].

Проте у працях українських вчених було розкрито далеко не всі аспекти, пов'язані з правовими позиціями єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні. Як справедливо зазначила В. Росіхіна, «надаючи тлумачення певних статей Основного Закону, Конституційний Суд України формулює власні правові позиції з відповідних питань» [4]. У зв'язку з цим, дослідження у цьому напрямі залишаються актуальними. Щонайменше існує одне рішення у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України, про яке ці автори не згадують.

Метою статті є довести, що під час аналізу правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії варто брати до уваги також і рішення у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України.

Виклад основного матеріалу. І.В. Бондарчук у 2012 р. стверджував, що «сьогодні Конституційним Судом України розглянуто шість справ, які безпосередньо стосуються нормативно-правових актів з регламентації діяльності громадських організацій та політичних партій. Серед них перше рішення Конституційного Суду України присвячено визначенню конституційності актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим у справі про об'єднання громадян в Автономній Республіці Крим від 3 березня 1998 р.; друге – визначенню поняття «професійна спілка, що діє на підприємстві» у справі про профспілку, що діє на підприємстві, від 29 жовтня 1998 р.; третє – визначенню конституційності положень Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» у справі про свободу утворення профспілок від 18 жовтня 2000 р.; четверте – визначенню конституційності положень Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 13 грудня 2001 р. у справі про молодіжні організації; і два останніх – визначенню конституційності положень Закону України «Про політичні партії в Україні»: у справі про утворення політичних партій в Україні від 12 червня 2007 р. та у справі про утворення та реєстрацію партійних організацій від 16 жовтня 2007 р. [2, с. 107].

Автор, безумовно, цілком правильно виокремив ті рішення Конституційного Суду України, які стосуються політичних партій як одного з видів об'єднань громадян. Варто підкреслити, що в цій статті ми не наполягаємо на правильності наведеного в перших абзацах статті переліку, а лише констатуємо той факт, що за підсумками інкорпорації на офіційному веб-порталі Верховної Ради України на початку Закону «Про політичні партії в Україні», там де розміщується інформація про зміни та доповнення до нормативного акта, фігурують саме три зазначених у першій частині цієї статті рішення єдиного органу конституційної юрисдикції.

У цілому такий підхід можна назвати «змістовно широким» – адже автор проаналізував не тільки рішення Конституційного Суду України про політичні партії, але й про громадські організації. Його логіка є цілком правильною – і політичні партії, і громадські організації належать до об'єднань громадян, тому принципи їх створення та діяльності, підходи до нормативної регламентації процедури їх створення та діяльності тощо мають спільний базис.

Існує ще один підхід, який можна назвати «змістовно вузьким» – це коли в контексті дослідження політичних партій в Україні аналізуються тільки ті рішення Конституційного Суду, у яких йдеться безпосередньо про політичні партії (рішення у справі про утворення політичних партій в Україні [5] та рішення у справі про утворення та реєстрацію партійних організацій [6]). Такий підхід у своїх працях демонструє В. Росіхіна [3; 4].

Підхід, який обстоює автор цього дослідження, відрізняється від обох вищенаведених. Його доцільно іменувати «формально-інкорпораційним». Варто погодитися з

І.В. Бондарчуком у тому, що «серед численних законодавчих прогалин, суперечностей та невідповідностей розрізаних нормативно-правових актів про об'єднання громадян рішення Конституційного Суду України стають провідним джерелом правового регулювання діяльності громадських організацій і політичних партій. Вони мають величезне значення у сфері реалізації невід'ємного права на об'єднання, оскільки надають конституційно-правовому регулюванню системності, а конституційній доктрині послідовності» [2, с. 112]. А тому запропонування нового, формально-інкорпораційного підходу, на наш погляд, має практичну значущість.

У законодавстві України відсутня регламентація питань інкорпорації, коли йдеться про закони та рішення Конституційного Суду, у яких надаються офіційні тлумачення норм законів, чи робиться висновок про відповідність норм законів Конституції України. У зв'язку з цим виникає логічне запитання: чи є інкорпорований текст Закону «Про політичні партії в Україні», розміщений на офіційному веб-порталі Верховної Ради України, прикладом офіційної інкорпорації, чи ні?

З одного боку, його розміщено на офіційному веб-порталі Верховної Ради України, що може свідчити про офіційний характер джерела.

З іншого боку, на офіційному веб-порталі Верховної Ради України розміщуються не тільки офіційні тексти нормативних актів; до того ж офіційне оприлюднення нормативних актів органів державної влади в Україні наразі не здійснюється у глобальній мережі Інтернет. Воно має місце виключно на паперових носіях («Офіційний вісник України», «Голос України» тощо).

Таким чином, більш переконливою є позиція, відповідно до якої інкорпорований текст Закону «Про політичні партії в Україні», розміщений на офіційному веб-порталі Верховної Ради України, варто вважати неофіційною інкорпорацією.

Ще один аргумент на користь цього впливає з аналізу рішень Конституційного Суду України, на які є посилання в інкорпорованому тексті Закону «Про політичні партії в Україні», розміщеному на офіційному веб-порталі Верховної Ради України. Зокрема, рішення у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України може бути включено до інкорпорованого документа за формальними ознаками, але навряд чи – за змістовними.

Формальні ознаки, за наявності яких, очевидно, це Рішення було включено до інкорпорованого тексту Закону «Про політичні партії в Україні», полягають у тому, що:

– 28 грудня 2007 р. було прийнято Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [7]. Одним із законодавчих актів, до яких вносилися зміни, був Закон «Про політичні партії в Україні». Ці зміни містились у Розділі II п. 91, а також відношення до політичних партій мав п. 47 (зміни до Бюджетного кодексу України щодо фінансування політичних партій);

– 22 травня 2008 р. Конституційний Суд України виніс рішення у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет

України. Повна назва рішення свідчить про те, що воно стосувалося п. 91 Розділу II Закону, яким вносилися зміни до Закону «Про політичні партії в Україні» [8];

– зміни, що вносилися Законом про державний бюджет 2008 р. до Закону про політичні партії в Україні, безпосередньо не аналізувалися Конституційним Судом, про що свідчить ознайомлення з текстом рішення;

– однак, як можна помітити під час розгляду повної назви аналізованого Рішення (у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1–4, 6–22, 24–100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України»), пункт 91 аналізувався разом із низкою інших пунктів Розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України».

Таким чином, урахування цього рішення має проводитися під час вивчення правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії. На жаль, наявність обмежень до обсягу статті не дає змоги ґрунтовно проаналізувати у ній це Рішення щодо проблематики політичних партій.

Висновки. У статті автор запропонувала три підходи до дослідження правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії. Перший підхід – «змістовно широкий» – полягає в необхідності аналізу усіх рішень про об'єднання громадян. Другий підхід – «змістовно вузький» – полягає в аналізі виключено рішень, у яких згадуються політичні партії. Перший і другий підходи трапляються в літературі. Автор лише виявила та узагальнила їх, а також запропонувала авторські найменування для цих підходів. Крім того, автор сформулювала третій підхід та обґрунтувала його практичну цінність. Третій підхід запропоновано йменувати «формально-інкорпораційним» та щодо правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії він полягає у тому, що під час аналізу правових позицій Конституційного Суду України про політичні партії варто брати до уваги також і рішення у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України. Перспектива подальших досліджень у цьому напрямі полягає в ґрунтовному вивченні Рішення Конституційного Суду України у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України з метою доктринального супроводження розвитку конституційної юстиції в Україні [9].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кафарський В.І. Конституційно-правове регулювання організацій та діяльності політичних партій в Україні : автореф.

дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право»/ В.І. Кафарський. – К., 2010. – 36 с.

2. Бондарчук І.В. Рішення Конституційного Суду України у правовому регулюванні діяльності політичних партій і громадських організацій / І.В. Бондарчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 5. – С. 106–113.

3. Росіхіна В. Правові позиції Конституційного Суду України в сфері реалізації права на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації / В. Росіхіна // Вибори та демократія. – 2010. – № 2–3. – С. 47–55.

4. Росіхіна В. Конституційні нормативно-правові гарантії забезпечення права громадян на публічні об'єднання: теорія і практика / В. Росіхіна // Вісник Конституційного Суду України. – 2013. – № 4. – С. 72–79.

5. У справі за конституційним поданням 70 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 10, пункту 3 частини другої, частин п'ятої, шостої статті 11, статті 15, частини першої статті 17, статті 24, пункту 3 розділу VI «Заключні положення» Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення політичних партій в Україні) : Рішення Конституційного Суду України від 12 червня 2007 р. № 2-рп/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 54. – Ст. 2183.

6. У справі за конституційним поданням Міністерства юстиції України про офіційне тлумачення положень частини шостої стат-

ті 11 Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення та реєстрацію партійних організацій) : Рішення Конституційного Суду України від 16 жовтня 2007 р. № 9-рп/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 80. – Ст. 2980.

7. Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 28 грудня 2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 7–8. – Ст. 78.

8. У справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1–4, 6–22, 24–100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України) : Рішення Конституційного Суду України від 22 травня 2008 р. № 10-рп/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 38. – Ст. 1272.

9. Мішина Н. Проблеми доктринального супроводження розвитку конституційної юстиції в Україні / Н. Мішина // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 4. – С. 122–126.

УДК 342.7

НАЦІОНАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА РОЗВИТОК

Сорока О.С., аспірант

кафедри конституційного права

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються теоретичні питання сутності та актуальні проблеми ефективного функціонування інституційних механізмів держав щодо забезпечення здійснення права людини на розвиток, аналізуються сутність, форми та ознаки цих механізмів, розглядаються основні способи та засоби їхньої діяльності. Аналізуються діяльність Національних рад та аналогічних структур із розвитку як елемента інституційно-організаційного механізму забезпечення реалізації права людини на розвиток та системні інституційно-інструментальні засоби забезпечення права на розвиток, серед яких провідну роль відіграють Національні стратегії розвитку.

Ключові слова: права і свободи людини, право на розвиток, сталий розвиток, принципи гуманізму, соціальний прогрес, механізм забезпечення прав людини, інститути забезпечення прав людини, інституційно-організаційний механізм, інституційно-інструментальний механізм.

В статье рассматриваются теоретические вопросы сущности и актуальные проблемы эффективного функционирования институциональных механизмов государств по обеспечению осуществления права человека на развитие, анализируются сущность, формы и признаки данных механизмов, рассматриваются основные способы и средства их деятельности. Анализируются деятельность Национальных советов и аналогичных структур по развитию как элемента институционально-организационного механизма обеспечения реализации права человека на развитие и системные институционально-инструментальные средства обеспечения права на развитие, среди которых ведущую роль играют Национальные стратегии развития.

Ключевые слова: права и свободы человека, право на развитие, устойчивое развитие, принципы гуманизма, социальный прогресс, механизм обеспечения прав человека, институты обеспечения прав человека, институционально-организационный механизм, институционально-инструментальный механизм.

Soroka O.S. NATIONAL MECHANISMS OF INSTITUTIONAL SUPPORT HUMAN RIGHTS IN DEVELOPMENT

In the article discusses the theoretical question of the nature and actual problems of effective functioning of institutional mechanisms to ensure implementation of State human rights to development, analyzed the nature, form and characteristics of these mechanisms are considered the main ways and means for their activities. Analyzes the activities of national councils and similar institutions as part of the development of institutional and organizational mechanism to ensure implementation of the human right to development, and systemic institutional tools to ensure the right to development, including the key role played by national development strategies.

Key words: human right, mechanism for the implementation of the rights and freedoms, legal guarantees, legal responsibility, enforcement defense mechanism of human rights, national development strategies.